

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 220
van **JELLE ENGELBOSCH**
datum: 28 maart 2019

aan **GEERT BOURGEOIS**

MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

Archeologisch vervolgonderzoek - Onroerenderfgoeddepots

Op 12 mei 2017 werd een voorstel van resolutie ingediend betreffende de financiering van de archeologische erfgoedzorg. De resolutie legt de nadruk veeleer op het bureauonderzoek (desk research) en het veldwerk (field research) met rapportering hierover, dan op het vervolgonderzoek dat start met de opname in het depot.

Het vervolgonderzoek zoals hierboven aangehaald en de financiering ervan, zijn eveneens een belangrijke schakel in het proces. Dit kan o.a. het bewaren van menselijke overblijfselen en het gebruik van dna-testtoepassingen op menselijke overblijfselen als archeologisch materiaal en op niet-menselijke organismen bevatten. Ook het toxicologisch onderzoek op archeologisch menselijke resten behoort tot mogelijkheden van wat als gespecialiseerd vervolgonderzoek kan worden omschreven.

Midden januari 2019 gingen er rond de Grote Markt van Sint-Truiden, op het kerkhof van de Onze-Lieve-Vrouwekerk, in gebruik van de 11de tot de 17de eeuw, archeologische opgravingen van start. Daarbij verwacht men ongeveer 3000 skeletten aan te treffen. Een schat aan informatie op geschiedkundig vlak maar zeker ook in het domein van de fysische antropologie.

1. Wat zijn vandaag de mogelijkheden voor onroerenderfgoeddepots indien ze zich willen specialiseren en zich daarvoor aangepast inrichten en uitrusten, zoals met boxen waarin de skeletten bewaard kunnen worden?
2. Overweegt de minister om in het kader van de opmaak van de nieuwe Archeologienota een gespecialiseerd depot op te richten dat grote vondsten van menselijke resten, zoals in het voorbeeld van Sint-Truiden, kan bewaren en onderzoeken?
3. Ziet de minister deze mogelijkheid veeleer op Vlaams of op provinciaal niveau om een dergelijk gecentraliseerde bewaarplaats in te richten?
4. Hoe past specialisatie in het bestaande depotnetwerk, rekening houdend met het gehanteerde principe van minder versnippering aan middelen en het nastreven van betere geografische spreiding?
5. In welke mate is het vervolgonderzoek in het algemeen en het meer gespecialiseerd onderzoek in het bijzonder reeds opgenomen in de subsidiëring van de erkende onroerenderfgoeddepots?

6. Of wordt volgens de minister het gespecialiseerd vervolgonderzoek beter gekoppeld aan gespecialiseerde instellingen zoals universiteiten, dan aan één of meerdere gespecialiseerde depots?
7. Naast de toepassingen van dna-testen in het biomedische en juridische domein, evolueren de toepassingen van dna-onderzoek zeer snel. De toepassingsmogelijkheden van onderzoek van oud dna op zowel niet-menselijke organismen als menselijke overblijfselen, zullen quasi altijd betere inzichten opleveren.

Wordt er in Vlaanderen voldoende gebruikgemaakt van deze kennis en onderzoekstechniek, of zijn er financiële belemmeringen die dat verhinderen?

8. Ziet de minister een mogelijkheid om in de opmaak van de nieuwe Archeologienota rekening te houden met de bijzondere financieringsbehoeften van dergelijk onderzoek door een bijkomend fonds op te richten dat gespecialiseerd onderzoek verricht op basis van dna-testen op archeologisch menselijke resten en niet-menselijke organismen?
9. Ziet de minister een mogelijkheid om op Vlaams niveau een dienst op te richten gespecialiseerd in vervolgonderzoek op archeologisch menselijke overblijfselen en niet-menselijke organismen met archeologische en erfgoedwaarde?

GEERT BOURGEOIS

MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

ANTWOORD

op vraag nr. 220 van 28 maart 2019

van **JELLE ENGELBOSCH**

1. Elk depot is vrij om zijn eigen depotprofiel, aanvaardingscriteria en inrichting te bepalen. Onroerendergoeddepots die een erkenning willen aanvragen, moeten echter wel aan een aantal voorwaarden voldoen, zowel op het vlak van organisatie en inhoudelijke werking als infrastructuur en inrichting. Voor erkende onroerendergoeddepots die een subsidie willen aanvragen, bevat de samenwerkingsovereenkomst nog bijkomende voorwaarden geformuleerd waaronder ook de keuze voor een specifiek thematische werking.
2. Er zijn geen plannen voor een gecentraliseerd depot voor menselijke resten. Archeologische ensembles moeten in hun geheel gedeponneerd worden bij een gepast depot. Voor archeologische ensembles uit gebieden waar geen erkend of niet-erkend onroerendergoeddepot voorhanden is, kan er wel een beroep gedaan worden op het depot van het agentschap Onroerend Erfgoed.
3. Op Vlaams niveau wordt er voorlopig geen gecentraliseerde bewaarplaats voor menselijke resten ingericht. De provincies beslissen zelf of ze een onroerendergoeddepot dan wel een gespecialiseerd depot willen inrichten. Antwerpen, Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen beschikken al over een erkend, provinciaal, onroerendergoeddepot. In West-Vlaanderen en Limburg is dit nog niet het geval.
4. Het Vlaams Depotnetwerk streeft naar een optimale inzet van de erkende onroerendergoeddepots door duidelijke afspraken te maken over wat waar gedeponneerd kan worden. Ook specialisatie speelt hierbij een rol. Bij een subsidieaanvraag kunnen depots aangeven welke specialisatie ze opnemen. Het is dus in principe mogelijk dat een depot zich specialiseert in de opslag van menselijke resten. Momenteel zien we dat het werkgebied van de meeste erkende depots geografisch verankerd is, voor een depot met zo'n specifieke specialisatie is dit waarschijnlijk niet mogelijk.
5. Subsidies voor erkende onroerendergoeddepots kunnen voor personeelskosten en werkmiddelen gebruikt worden. In principe zou een conservator/fysisch antropoloog aangenomen kunnen worden met deze middelen, maar de focus van de subsidies ligt op het verbeteren van de werking van een depot en de bewaringsomstandigheden van het materiaal dat er bewaard wordt. Er zijn natuurlijk depots die ook inzetten op onderzoek met het oog op de ontsluiting van een ensemble (voor musea of tentoonstellingen), maar een onroerendergoeddepot is geen onderzoeksinstelling.

Sinds 2018 is er voor het archeologisch vervolg- en syntheseonderzoek bijkomend een subsidiestelsel dat alle actoren binnen de Vlaamse archeologiesector (behalve het agentschap Onroerend Erfgoed en de federale wetenschappelijke instellingen) toelaat onderzoeksprojecten in te dienen, die louter gericht zijn op potentiële kenniswinst. Archeologische depots kunnen dus ook een aanvraag indienen als ze aantonen dat ze een goed wetenschappelijk programma kunnen uitwerken.

6. Hier speelt de vrije markt van het wetenschappelijk onderzoek. De bedrijven die het archeologisch veldwerk uitvoeren, moeten volgens de Code van Goede Praktijk voor Archeologie en Metaaldetectie (CGP) een basisstudie uitvoeren op de opgegraven mensenresten. Wat een basis is, wordt gedefinieerd als 'wat nodig is om de opgegraven site te begrijpen'. Studies die verder gaan (bv. door regionale of diachrone vergelijking) worden als 'vervolg- of syntheseonderzoek' omschreven.

Dat laatste wordt binnen een Malta-context niet verhaald op de bouwheer. Het gespecialiseerd vervolgonderzoek is dus een vrije materie, die kan opgepikt worden door gelijk welke actor binnen het archeologisch veld. Universiteiten kunnen daarbij fondsen aanvragen via het FWO of aanspreken uit eigen middelen, maar ook via internationale organisaties en samenwerking op zoek gaan naar middelen. De keuzes en prioriteiten worden hierbij door wetenschappelijke, economische en andere strategische factoren binnen de instelling bepaald. Een vaste koppeling aan instellingen of erkende depots is dus niet aan de orde.

7. De ontwikkelingen binnen het onderzoek van het menselijk oud-DNA worden binnen de Vlaamse archeologie zeker reeds geruime tijd gevolgd. Een algemene, brede toepassing is er evenwel nog niet. Dat heeft deels te maken met het feit dat DNA-onderzoek niet tot de standaard onderzoeksstappen behoort die binnen de Malta-archeologie opgelegd worden. Dit betekent echter niet dat DNA-onderzoek een verplichte onderzoeksstap zou moeten zijn. Naast het feit dat de verstoorde dit onmogelijk kan betalen, is het immers belangrijk af te wegen of een opgegraven populatie een vraagstelling oproept, en dus een kennispotentieel biedt, dat door DNA-analyse kan aangesneden worden. Vaak is dat niet het geval.

Een belangrijke recente evolutie in het DNA-onderzoek houdt in dat men niet langer het mitochondriaal DNA kan bekijken, maar efficiënt kan overgaan tot het sequenciëren van het volledig (bewaarde) genoom. Dit biedt nieuwe, ongekende interpretatiemogelijkheden, maar zal in eerste instantie door het vrije initiatief van universiteiten of andere actoren binnen de sector moeten verkend worden. Het subsidieprogramma voor synthese- en vervolgonderzoek kan hier ondersteuning bieden.

8. Zoals eerder aangehaald kan men, mits een goed onderbouwde vraagstelling, hiervoor een beroep doen op het subsidieprogramma voor syntheseonderzoek.
9. Ik zie hier eerder een opdracht voor de wetenschappelijke instellingen en universiteiten waarbij het onderzoek naar oud-DNA gekaderd kan worden binnen een bredere ecologische en natuurwetenschappelijke context.

BIJLAGEN

1. Bibliografische verwijzingen naar voorbeelden van relevant DNA-onderzoek in Vlaamse context:

- Jehaes E., Habex H., Decorte R., Charlier C., Van den Berghe H. & Cassiman J.J. 1994: Isolation and characterization of mitochondrial DNA samples from ancient remains: application to bone samples from the archaeological site at Erps-Kwerps, *Acta Archaeologica Lovaniensia* 33, 101-106.

De studie van oud-DNA van niet-menselijke organismen is zeker ook reeds toegepast binnen de Vlaamse archeologie. Zie bv.:

- Ervynck A., Van Strydonck M., Boudin M., Gravendeel B., Randi E., Fabbri E., Caniglia R., Ottoni C., Thieren E., De Vuyst W., Lievois D. & Van Neer W. 2014: De poot van de wolf aan de poort van het Steen (deel 2). Radiokoolstofdatering en genetisch onderzoek van een historisch curiosum. *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde n.r.* 68, 49-57.
- Thieren E. 2015: The former occurrence of sturgeon in the North Sea: the contribution of archaeozoology and ancient DNA. PhD-thesis KULeuven.